

کنکاشی پیرامون شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی با بهره‌گیری از روش AHP فازی

آزاده چنگیزی محمدی^۱، دکتر ناصر میرسپاسی^{۲*}، دکتر تورج مجیبی^۳، دکتر محمود اوتادی^۴
۱. گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
۲. گروه مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه
۳. گروه ریاضی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

(تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۵، تاریخ پذیرش: ۹۸/۱/۱۹)

چکیده

زمینه: هر واحد سازمانی نیازمند کدهای اخلاقی متناسب با ساختار حرفه‌ای خود است که اخلاق حرفه‌ای نام دارد. در همین راستا پژوهش حاضر باهدف شناسایی و رتبه‌بندی شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه با بهره‌گیری از روش سلسله‌مراتبی فازی انجام شده است.

روش: روش پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری آن؛ اعضای هیأت علمی، دانشجویان و دانش‌آموخته‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی بودند که از قاعده اشباع نظری برای تعیین حجم نمونه و از روش چندمرحله‌ای طبقه‌ای و در دسترس به‌منظور نمونه‌گیری استفاده شد. پرسشنامه و اسناد و مدارک؛ ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش بودند که تحلیل داده‌ها با استفاده از جدول کدگذاری باز، شاخص مرکزی مد و سلسله‌مراتبی فازی صورت گرفت.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های پیمایشی پژوهش؛ هشتاد شاخص اخلاق حرفه‌ای با ضریب اهمیت بالا شناسایی شدند که سنجش تمامی آن‌ها در سیستم مدیریت عملکرد اعضای هیأت علمی ضروری می‌باشد اما بررسی اسناد و مدارک نشان داد که در حال حاضر حدود پانزده درصد آن‌ها در آیین‌نامه‌ها و فرم‌های ارزیابی و ارتقاء اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که به‌منظور بهبود فرایند یادگیری-یادگیری دانشجویان؛ ایجاد منشور اخلاق حرفه‌ای برای اعضای هیأت علمی، بهره‌گیری از شاخص‌های بنیادی اخلاق حرفه‌ای در سیستم ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی و ایجاد منظری جداگانه با عنوان اخلاق حرفه‌ای در آیین‌نامه‌ها و فرم‌های ارزیابی و ارتقاء اعضای هیأت علمی ضروری می‌باشد.

کلید واژگان: اخلاق حرفه‌ای، اعضای هیأت علمی، AHP فازی

سر آغاز

دانشگاه‌ها نیز از آنجاکه به‌مثابه‌ی پیش‌تازان حرکت‌های فرهنگی^۲، اجتماعی^۳ و سیاسی^۴ جوامع بوده و اعتقادات و باورهای حاکم بر آن‌ها، دیر یا زود به‌کل جامعه تسری یافته و عرصه‌های تازه‌ای را به‌سوی آحاد مردم خواهد گشود، از توجه به اخلاق حرفه‌ای بی‌نیاز نیستند (۲). بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیأت علمی^۵ و رفتار آنان در بهبود اخلاق دانشجویان و بهبود

اخلاق حرفه‌ای^۱ یکی از شاخه‌ها و ابعاد جدید علم اخلاق است که با فراهم‌سازی بستری مناسب درصدد است به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ مناسب و دقیق بدهد (۱). این شاخه از اخلاق مدت‌زمانی است در کشورهای مختلف و در گروه‌های شغلی و حرفه‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته و تلاش‌هایی در جهت تدوین کدها و استانداردهای اخلاقی صورت گرفته است.

تحصیلات تکمیلی این دانشگاه نموده و سپس به رتبه‌بندی آن‌ها بر اساس دو معیار تکرارپذیری^{۱۳} و حیاتی بودن^{۱۴} با استفاده از دیدگاه روسا و معاونین واحدهای این دانشگاه پرداخته است تا با تعیین شکاف بین وضع موجود و مطلوب دانشگاه آزاد اسلامی در بهره‌گیری از شاخص‌های بنیادی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی راهکارهایی جهت بهبود فرایند یاددهی-یادگیری دانشجویان ارائه نماید.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری آن برای سؤال اول؛ اعضای هیأت علمی، دانشجویان و دانش‌آموخته‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی و برای سؤال دوم و سوم روسا و معاونین واحدهای این دانشگاه بودند. روش تعیین حجم نمونه نیز روش نمونه نظری بود که قاعده اشباع نظری، معیار اتمام نمونه‌گیری قرار گرفت. روش نمونه‌گیری نیز روش چندمرحله‌ای طبقه‌ای و در دسترس بود که منظور از طبقه برای اعضای هیأت علمی؛ مرتبه علمی آن‌ها بود به‌طوری‌که بیش از نیمی از آن‌ها دارای مرتبه علمی استادیاری، یک‌سوم آن‌ها دانشیار و کمی بیش از ۱۰٪ هم استادتمام بودند. برای دانشجویان و دانش‌آموخته‌ها نیز مقطع تحصیلی معیار طبقه‌بندی بود که مقطع تحصیلی حدود سه‌چهارم آن‌ها کارشناسی‌ارشد و یک‌چهارم دکتری تخصصی بود و در نهایت منظور از طبقه برای روسا و معاونین دانشگاه؛ پست اجرایی آن‌ها بود که حدود ۳۳٪ آن‌ها رئیس دانشگاه و حدود ۶۸٪ درصد نیز معاون دانشگاه بودند. میزان حجم نمونه این گروه‌ها نیز به ترتیب برابر ۱۱۴، ۱۹۱ و ۴۷ نفر بود.

ابزار گردآوری داده‌های پژوهش حاضر پرسشنامه و اسناد و مدارک بود. برای سؤال اول پژوهش از پرسشنامه یک سؤالی بازپاسخ و آیین‌نامه‌های؛ ارتقاء مرتبه و ارتقاء پایه اعضای هیأت علمی و فرم‌های؛ انتخاب استاد نمونه کشوری، انتخاب پژوهشگر برتر، انتخاب استاد نمونه در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و فرم ارزشیابی استاد توسط دانشجو جهت شناسایی شاخص‌ها استفاده شد. نحوه تحلیل داده‌های این مرحله به این صورت بود که ابتدا شاخص‌های ذکر شده در پرسشنامه‌ها با استفاده از جدول کدگذاری باز استخراج گردید، سپس آیین‌نامه‌ها و فرم‌های مذکور بررسی گردید و شاخص‌های مشترک و متمایز مشخص شد. در مرحله دوم؛ از پرسشنامه ۸۰ سؤالی بسته‌پاسخ استفاده شد که در هر سؤال؛ دو معیار تکرارپذیری و حیاتی بودن هر شاخص با طیف‌هایی مطابق جدول ۱ مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱: جدول ارزش طیف‌ها

ارزش	تکرارپذیری	حیاتی بودن
۰	کاربرد نیست	اصلاً حیاتی نیست
۱	هرچند سال یکبار	خیلی کم
۲	چندین بار در سال	کمتر از متوسط
۳	چندین بار در ترم	متوسط
۴	چندین بار در ماه	بالتر از متوسط
۵	چندین بار در هفته	بسیار حیاتی
۶	چندین بار در روز	-
۷	چندین بار در ساعت	-

جو اخلاقی کل محیط دانشگاه مؤثر است (۳)؛ به‌طوری‌که برخورداری و رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای از سوی اعضای هیأت علمی می‌تواند در افزایش اعتمادآفرینی^{۱۵} ایشان نقش مهمی داشته باشد (۴). همچنین اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی با بهره‌وری^{۱۶} آن‌ها (۵) و خودکارآمدی^{۱۷} دانشجویان (۶) ارتباط مستقیم دارد و بر تسهیم دانش^{۱۸} و آموزش اثربخش^{۱۹} نیز مؤثر است (۷). درمجموع می‌توان گفت که برخورداری دانشگاه از اعضای هیأت علمی که هم از لحاظ علمی در سطح مطلوب باشند و هم از نظر اخلاقی توانایی ارائه الگوهای رفتاری^{۲۰} علمی- فرهنگی^{۲۱} را برای دانشجویان داشته باشند، بسیار حائز اهمیت است (۸).

اگرچه توجه به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها تاریخچه‌ای طولانی ندارد اما پژوهش‌های متعددی در این حوزه صورت گرفته است که می‌توان پژوهش‌های مرتبط با پژوهش حاضر را به دو دسته تقسیم نمود. دسته اول؛ پژوهش‌هایی که در راستای شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی انجام شده‌اند و دسته دوم؛ پژوهش‌هایی که با بهره‌گیری از یافته‌های پژوهش‌های دسته اول، اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها را مورد سنجش و ارزیابی قرار دادند. از جمله پژوهش‌های دسته اول؛ گروهی از پژوهشگران پرسشنامه‌ای با ۶ مؤلفه؛ ویژگی‌های شخصیتی، اشراف بر محتوا، تسلط بر شیوه‌های تدریس، شناخت ابعاد مختلف یادگیرنده، ارزشیابی استاندارد و رعایت قوانین آموزشی را برای اخلاق حرفه‌ای تدریس تدوین نمودند (۹). پژوهشگران دیگری نیز به ارائه مدل اندازه‌گیری شایستگی اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی پرداختند که یکی از ابعاد آن‌ها «اخلاق» با مؤلفه‌های اعتقاد، رفتار اسلامی، مسئولیت‌پذیری، تقویت محیط آموزش اسلامی و عدالت بود (۱۰). یافته‌های پژوهشگران دسته دوم نیز بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار بین وضع موجود و مطلوب میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اساتید بود (۹ و ۱۱). البته میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اساتید در تمامی شاخص‌ها یکسان نبوده به‌طوری‌که میزان آن در برخی شاخص‌ها در سطح عالی مشاهده گردید و در بسیاری از شاخص‌ها نیز غیرقابل قبول بود. همچنین رعایت و عدم رعایت شاخص‌های مختلف اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها و حتی رشته‌های مختلف؛ متفاوت مشاهده شد (۹، ۱۲، ۱۳ و ۱۴). همچنین برخی از پژوهشگران بر بهره‌گیری از منطق فازی به‌منظور کاهش عدم قطعیت و هدفمند نمودن نتایج ارزیابی تأکید داشتند (۱۵).

با توجه به مباحث ذکر شده؛ ارزیابی میزان اهتمام اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها به رعایت اخلاق حرفه‌ای به‌عنوان گامی مهم جهت ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای ایشان باید مدنظر قرار گیرد (۱۲). لیکن مروری بر آیین‌نامه‌ها و فرم‌های ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی بیانگر عدم توجه کافی نسبت به اخلاق حرفه‌ای اساتید در سیستم ارزیابی عملکرد آن‌ها می‌باشد. بنابراین پژوهش حاضر با هدف مدیریت عملکرد اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی ابتدا اقدام به شناسایی شاخص‌های بنیادی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی با استفاده از دیدگاه اعضای هیأت علمی، دانشجویان و دانش‌آموخته‌های

یافته ها

سؤال ۱: شاخص‌های بنیادی عملکرد اعضای هیأت علمی از منظر اخلاق حرفه‌ای چه شاخص‌هایی هستند؟

در جدول ۲ مشاهده می‌شود که ۸۰ شاخص به‌عنوان شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی شناسایی شدند. ۹ شاخص از شاخص‌های مذکور در فرم استاد نمونه کشوری و ۶ شاخص در فرم ارزشیابی استاد توسط دانشجو مورد استفاده قرار می‌گیرند. ۲ شاخص نیز بین فرم‌های استاد نمونه کشوری و ارزشیابی استاد توسط دانشجو مشترک است. بنابراین ۱۳ شاخص از شاخص‌های شناسایی شده در حال حاضر در سیستم ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مورد استفاده قرار می‌گیرد. لازم به ذکر است که برخی از آیین‌نامه‌ها مانند آیین‌نامه ارتقاء پایه و استاد نمونه به‌صورت کلی «نتایج ارزشیابی توسط دانشجو» را مدنظر قرار داده‌اند که برابر می‌باشد با ۶ شاخص موجود در فرم ارزشیابی استاد توسط دانشجو. همچنین در تعدادی از آیین‌نامه‌ها به‌صورت کلی به بحث اخلاق حرفه‌ای اشاره شده است اما شاخصی برای آن مطرح نگردیده است.

جهت تحلیل داده‌های این مرحله ابتدا از شاخص مرکزی مُد و نرم‌افزار SPSS25 برای تعیین مُد معیارهای هر شاخص استفاده شد. سپس شاخص‌ها بر اساس امتیاز حاصل شده از حاصلضرب مُدهای دو معیار هر شاخص رتبه‌بندی شدند و در نهایت به پنج گروه کلی دسته‌بندی شدند (دامنه امتیاز گروه‌ها در جدول ۳ مشخص شده است). در مرحله سوم از پرسشنامه ۱۵ سؤالی مقایسات زوجی با جدول ارزش طیف نه‌درجه ساعتی استفاده شد و گروه‌ها نسبت به یکدیگر وزن‌دهی شدند (دلیل وزن‌دهی گروه‌ها به‌جای شاخص‌ها این بود که در صورت حذف یا اضافه شدن یک یا چند شاخص در اجرا؛ وزن (ضریب اهمیت) شاخص‌ها تغییر نکنند). روایی محتوا (قضائتی) شاخص‌ها؛ توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی تأیید گردید و پایایی پرسشنامه مرحله دوم با استفاده از آزمون مجدد و ضریب همبستگی اسپیرمن-براون مقدار ۰/۹۹۶ به دست آمد که بیانگر پایایی پرسشنامه مذکور بود. در نهایت جهت تحلیل داده‌ها از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی^{۱۵} بهبودیافته چانگ و نرم‌افزارهای Excel2016 و Lingo17 استفاده گردید.

جدول ۲: شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی

مفاهیم محوری	مشخصه شاخص‌ها	شاخص‌ها						
		اعضای هیأت علمی	دانشجو و دانش‌آموخته‌ها	ارتقاء مرتبه	استاد نمونه کشوری	ارتقاء پایه	استاد نمونه	پژوهشگر برتر
شاخص بودن	E1	برخورداری از برجستگی یا شاخص بودن در امر اخلاقی حرفه‌ای و مسئولیت اجتماعی	۷	۳				
	E2	برخورداری از محبوبیت در بین دانشجویان	۱۸	۷				
	E3	الگو بودن	۳۴	۲				
تکلیف‌پذیری و دانش	E4	آگاهی از شرح شغل و شناخت حداقل وظایف	۲۱	۱۴				
	E5	آگاهی از دامنه اختیارات خود	۱۶	۱۲				
	E6	آشنایی با فنون مذاکره	-	۲				
ممنون	E7	دارا بودن اخلاص و تقوای الهی	۸۶	۳۶				
	E8	پاکدامنی	۱۲۴	۴۳				
	E9	پایبندی به فرایض دینی	۵۴	۲۲				
فهم و انضباط	E10	حضور در دانشکده طبق برنامه	۳۵	۳۸	✓			
	E11	حضور منظم در کلاس طبق برنامه	۱۱۲	۵۴	✓			✓
	E12	رعایت زمان قانونی تشکیل کلاس	۱۲۵	۳۷	✓			
	E13	انجام تدریس در زمان مقرر	۱۳۲	۳۱				
	E14	استفاده مناسب و مؤثر از وقت کلاس	۱۴۶	۲۱				✓
	E15	مدیریت زمان	۹۴	۳۸				
ویژگی‌های فردی و شخصیتی	E16	مشورت کردن	۳۲	۶	✓			
	E17	انتقال دانسته‌ها	۱۳۸	۵۶				
	E18	برخورداری از رفتار اجتماعی مطلوب	۴۴	۵۱				
	E19	برخورداری از تعهد و وجدان کاری	۱۰۸	۶۶				
	E20	داشتن ظاهر مناسب	۷۵	۶۳				

						۱۶	۴۵	E21	داشتن شخصیت خودکنترلی	
						۳۱	۵	E22	آینده‌نگر	
						۷۸	۱۶	E23	پرورش محور (رشد محور)	
						۱۴۶	۸	E24	پرانرژی	
						۱۸	۲	E25	برخورداری از توانایی شناخت و درک روحیه دانشجویها	
						۲۴	۳۵	E26	داشتن روحیه مشارکت و همکاری	
						۵۴	۱۲	E27	داشتن سلامت روحی و روانی	
			✓			۹۸	۶۶	E28	صبر و شکیبایی	
						۶	۴	E29	شجاعت	
						۶۴	۱۸	E30	دوری از عجب و خودپسندی	
						۶۱	۵۲	E31	صلاحیت و شایستگی	
						۳۲	۴۸	E32	قاطعیت	
						۴۱	۳۷	E33	انتقادپذیر	
						۹۴	۴۶	E34	انعطاف‌پذیر	
						۱۱۵	۲۶	E35	رازداری	
						۸۴	۳۹	E36	صداقت و درستکاری	
						۳۳	۲۱	E37	شفافیت و متانت در عمل و گفتار	
			✓			۷۴	۲۸	E38	حسن خلق	
						۸۶	۳۷	E39	دوری از طمع	
						۲۸	۱۶	E40	امانت‌داری	
						۷۳	۴۵	E41	مسئولیت‌پذیری	
						۱۵۷	۴۷	E42	رعایت عدالت	
						۱۲۸	۳۹	E43	پایبندی به ضوابط به‌جای روابط	
						۲۱	۵	E44	اعتمادآفرینی	
						۳۸	۸	E45	وفای به عهد	
						۵۲	۱۴	E46	حق‌مداری	
✓						۸۶	۵۶	E47	توانایی مدیریت و رهبری کلاس	
✓						۲۹	۶	E48	دغدغه استاد در راستای انجام وظیفه استادی	
						۲۸	۶	E49	ایجاد جو و فضای باز، مؤثر و صمیمی	
						۵۶	۶	E50	اجتناب از ارجحیت دادن کارهای شخصی بر تدریس و پژوهش	
						۳۴	۸	E51	اجتناب از ورود مشکلات شخصی به کلاس درس	
						۳۱	۲۴	E52	عدم ایجاد جو منفی علیه کشور و نظام سیاسی حاکم	
						۶۴	۳۵	E53	عدم ایجاد جو منفی علیه دانشگاه	
						۷۶	۴۱	E54	عدم ایجاد جو منفی علیه اساتید	
						۸۳	۲۸	E55	عدم ایجاد جو منفی بین دانشجویها	
						۱۲۴	۲۸	E56	اجتناب از سخت‌گیری بی‌دلیل و غرض‌ورزانه	
						۱۴۶	۳۶	E57	اجتناب از تحقیر و تمسخر دانشجویها و همکاران	
						۸۴	۱۷	E58	اجتناب از تبلیغ خود	
						۴۴	۱۴	E59	اجتناب از موضع‌گیری سیاسی	
						۶۷	۲۶	E60	اجتناب از تحمیل دیدگاه شخصی	
						۹۴	۲۱	E61	اجتناب از ایجاد تعارض میان دانشجویها	
						۱۱۸	۲۳	E62	اجتناب از سوءاستفاده شخصی از دانشجویها و کارکنان دانشگاه	
						۳۹	۱۷	E63	تشویق و تنبیه به‌جا و شایسته دانشجویها	
						۳۷	۱۴	E64	رعایت فاصله حریم دانشجو و استاد به‌رغم روابط دوستانه	
✓						۸۳	۴۱	E65	توانایی برقراری ارتباط مناسب دوطرفه با دانشجویها	
						۴۱	۱۸	E66	گروه‌گشایی از کار دیگران	
						۵۳	۲۲	E67	ترغیب افراد بر کار جمعی	
						۴۵	۳۰	E68	ایجاد وحدت و همدلی مثبت بین دانشجویها و همکاران	
			✓			۵۸	۱۶	E69	دست‌رسی دانشجویها به استاد در حد متعارف	
✓			✓			۶۴	۲۱	E70	پاسخگویی مناسب به سؤال‌های دانشجویها	
						۶۸	۱۹	E71	توجه به مشکلات دانشجویها و همکاران	

پیشگیری از آسیب‌ها

ارتباط با دانشجویان

وحدت و همدلی

همان‌گونه بودن (هماینت و مشامه)

				✓		۴۱	۳۴	E72	هدایت تحصیلی و شغلی دانشجویان	
						۱۶۳	۳۷	E73	ایجاد شوق و انگیزه تحصیلی بین دانشجویان	
						۶	۲	E74	توجه به بعد مکانی و فرهنگی منطقه	قابلیت‌های حرفه‌ای
						۵	۷	E75	رعایت فرهنگ دانشگاهی	
						۶	۳	E76	انجام امر به معروف و نهی از منکر	
						-	۱	E77	توجه به بعد تربیتی فراگیران	
						۹۴	۳۷	E78	توجه به محیط زیست	
						-	۲	E79	برگزاری کارگاه آموزشی با محوریت موضوعات اخلاقی- فرهنگی و اجتماعی	
						۳۲	۴۳	E80	عدم سرقت علمی و رعایت اصل منبع‌نویسی	توانایی‌ها

مدیریت و رهبری کلاس» و «توانایی برقراری ارتباط مناسب دوطرفه با دانشجویان همراه با نظرخواهی از آن‌ها» (موجود در فرم ارزشیابی توسط دانشجو)، «پاسخگویی مناسب به دانشجویان و رضایتمندی آنان» (مشترک در هردو)، «دسترسی دانشجویان به استاد در حد متعارف» و «صبر و شکیبایی» (موجود در فرم استاد نمونه کشوری)، همچنین شاخص‌های «هدایت تحصیلی و شغلی دانشجویان»، «حضور در دانشکده طبق برنامه» (موجود در فرم استاد نمونه کشوری)، «حضور منظم در کلاس طبق برنامه» (مشترک در هردو) و شاخص «استفاده مناسب و مؤثر از وقت کلاس» (موجود در فرم ارزشیابی استاد توسط دانشجو) از دیگر شاخص‌های گروه B با امتیاز ۲۰ هستند. در نهایت به ترتیب ۴، ۱ و ۲ شاخص در گروه‌های C، D و E قرار دارند که از این تعداد فقط شاخص «مشورت کردن» از گروه C شاخصی است که در فرم استاد نمونه کشوری موجود است.

سؤال ۲: رتبه شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی بر اساس میزان تکرارپذیری و حیاتی بودن چگونه است؟

در جدول ۳ مشاهده می‌شود که ۷۳ شاخص از شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای در دو گروه A و B قرار گرفتند و این به معنای تکرارپذیری بالای این شاخص‌ها و همچنین حیاتی بودن آن‌ها است. از بین ۳۴ شاخص گروه A شاخص‌های «حسن خلق» و «رعایت زمان قانونی تشکیل کلاس» در فرم استاد نمونه کشوری و شاخص «دغدغه استاد در راستای انجام وظیفه استادی» در فرم ارزشیابی توسط دانشجو مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در گروه B نیز ۳۹ شاخص مشاهده می‌شود که ۱۹ شاخص آن دارای امتیاز ۲۴ هستند. از این تعداد شاخص؛ ۵ شاخص در فرم‌های استاد نمونه کشوری و ارزشیابی توسط دانشجو مشاهده می‌شود که یک شاخص آن نیز مشترک است. این شاخص‌ها عبارتند از: «توانایی

جدول ۳: رتبه‌بندی شاخص‌ها

گروه‌ها (دامنه امتیاز)	امتیاز	مشخصه شاخص‌ها	فراوانی
گروه A (۳۵-۲۵)	۳۵	E7, E8, E9, E27, E36, E37, E38, E39, E40, E41, E42, E45, E46, E50, E51, E62, E78	۳۴
	۳۰	E17, E18, E19, E26, E43, E44, E48, E52, E66, E67, E76	
	۲۸	E57, E64	
	۲۵	E1, E2, E12, E13	
گروه B (۲۴-۲۰)	۲۴	E25, E28, E29, E30, E31, E32, E35, E47, E49, E56, E61, E63, E65, E68, E69, E70, E71, E73, E77	۳۹
	۲۰	E3, E4, E5, E10, E11, E14, E15, E20, E21, E24, E33, E34, E53, E54, E55, E59, E60, E72, E74, E75	
گروه C (۱۵-۱۹)	۱۶	E16, E22, E23, E58	۴
گروه D (۱۴-۱۰)	۱۰	E80	۱
گروه E (۹-۵)	۹	E6	۲
	۸	E79	

در تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان چنین بیان نمود که شاخص‌های بسیار زیادی از اخلاق حرفه‌ای در حیطه عملکرد اعضای هیأت علمی به لحاظ میزان تکرارپذیری و حیاتی بودن بسیار مهم هستند و باید به آن‌ها در سیستم ارزیابی و مدیریت عملکرد اعضای هیأت علمی توجه ویژه شود. همچنین به دلیل متفاوت بودن میزان اهمیت شاخص‌ها؛ در بهره‌گیری از آن‌ها باید توجه ویژه به ضریب اهمیت شاخص‌ها داشت.

درمجموع پیشنهادهای پژوهش حاضر را می‌توان در سه محور کلی بیان نمود: ۱- منسوری برای اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی تدوین گردد تا اعضای هیأت علمی ملزم به رعایت آن گردند. ۲- به‌منظور پررنگ‌تر شدن نقش اخلاق حرفه‌ای و شاخص‌های عملکرد اعضای هیأت علمی؛ این منظر در تمامی آیین‌نامه‌ها و فرم‌های ارزشیابی همانند منظرهای آموزشی و پژوهشی به‌صورت یک منظر جداگانه در نظر گرفته شود. به‌ویژه در آیین‌نامه‌ها و فرم‌هایی که به‌طور مستمر مورد استفاده قرار می‌گیرند و ۳- با توجه به این که شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای به لحاظ تکرارپذیری و حیاتی بودن رتبه بالایی را کسب نمودند بنابراین انتخاب چند شاخص از بین آن‌ها برای ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی، اقدامی اشتباه است و از سوی دیگر سنجش تمامی شاخص‌های شناسایی شده در یک‌زمان و توسط تمامی ارزیاب‌ها نیز به‌مراتب مشکل‌تر است؛ بنابراین بهتر است که تمامی شاخص‌های شناسایی شده در سیستم ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی مورد استفاده قرار گیرند اما توسط هر ارزیاب به‌صورت تصادفی؛ تعدادی از آن‌ها مورد سنجش قرار گیرد که در این صورت اعضای هیأت علمی خود را موظف به رعایت تمامی شاخص‌ها بدانند.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به این مطلب اشاره نمود که تعدادی از شاخص‌ها و ضریب اهمیت آن‌ها که مبتنی بر میزان کاربردی بودن آن‌ها در فرایند کار می‌باشد مختص دانشگاه‌هایی است که ماهیتی مشابه دانشگاه آزاد دارند و در بهره‌گیری از آنها در دانشگاه‌هایی مانند دانشگاه‌های مجازی و پیام‌نور باید بازنگری‌های لازم صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر اهمیت بالای اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی در امر آموزش و پژوهش است. به این منظور ۸۰ شاخص شناسایی شد که در حال حاضر تنها ۱۳ شاخص آن در آیین‌نامه‌ها و فرم‌های ارزیابی و ارتقاء اعضای هیأت علمی این دانشگاه مورد استفاده قرار می‌گیرد. در نتیجه به‌منظور بهبود فرایند یاددهی-یادگیری دانشجویان؛ ایجاد منشور اخلاق حرفه‌ای برای اعضای هیأت علمی و بهره‌گیری از شاخص‌های بنیادی اخلاق حرفه‌ای در سیستم ارزیابی عملکرد اعضای هیأت علمی ضروری می‌باشد.

سؤال ۳: میزان ضریب اهمیت شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی بر اساس گروه‌های رتبه‌بندی شده چقدر است؟

ضریب اهمیت گروه‌های رتبه‌بندی شده شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای که با استفاده از مقایسات زوجی و تحلیل سلسله‌مراتبی فازی محاسبه گردید در جدول ۴ آمده است که مثبت بودن نرخ ناسازگاری بیانگر قابل قبول بودن خروجی‌های نرم‌افزار است. خروجی‌ها نیز نشان می‌دهند که بین میزان ضریب اهمیت شاخص‌های گروه‌های مذکور با یکدیگر تفاوت قابل توجهی وجود دارد. به‌عنوان مثال؛ ضریب اهمیت شاخص‌های گروه A حدود ۱/۵ برابر شاخص‌های گروه B است.

جدول ۴: ضریب اهمیت شاخص‌ها

گروه‌های رتبه‌ای	ضریب اهمیت
گروه A	۰/۳۸۶۴۳۱۰
گروه B	۰/۲۷۰۲۶۵۱
گروه C	۰/۱۶۲۰۳۷۳
گروه D	۰/۱۱۳۳۳۹۸
گروه E	۰/۰۶۷۹۴۶۸۳
نرخ ناسازگاری (T)	۰/۳۶۲۳۳۰۵

بحث

هر مجموعه‌ی سازمانی دارای کدهای اخلاقی متناسب با ساختار حرفه‌ای خود است که اخلاق حرفه‌ای نام دارد. آموزش عالی نیز نظامی حرفه‌ای است و اساتید دانشگاه‌ها به‌عنوان افرادی که مسئولیت تعلیم و تربیت دانشجویان را بر عهده دارند باید از اصول اخلاق حرفه‌ای معلمی آگاهی داشته و به آن پایبند باشند (۹). بنابراین هدف پژوهش حاضر شناسایی شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیأت علمی بود که درمجموع ۸۰ شاخص شناسایی شدند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهشگرانی که به شناسایی شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای اساتید البته با دسته‌بندی‌های مختلف پرداخته‌اند تا حد زیادی همسو است به‌طوری که یافته‌های هر پژوهش؛ بخشی از یافته‌های پژوهش حاضر است (۹ و ۱۰) و می‌توان گفت که یافته‌های پژوهش حاضر جامع‌تر بوده و به دلیل این که با بهره‌گیری از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی و مشتریان مستقیم آن‌ها (دانشجویان و دانش‌آموخته‌ها) حاصل گردیده است بومی نیز می‌باشد. همچنین برخی از شاخص‌های شناسایی شده در این پژوهش با شاخص‌هایی که تعدادی از پژوهشگران برای ارزشیابی عملکرد اساتید از منظر اخلاق حرفه‌ای استفاده نموده‌اند مشابه است (۹ و ۱۱-۱۴). از سوی دیگر به دلیل بهره‌گیری از AHP فازی برای تعیین ضریب اهمیت شاخص‌ها می‌توان یافته‌های این پژوهش را مشابه یافته‌های پژوهشگرانی که در وزن‌دهی شاخص‌های ارزشیابی اساتید بر استفاده از منطق فازی تأکید داشتند؛ دانست (۱۵).

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، اصول علمی، حرفه‌ای، اخلاقی و امانت داری رعایت گردید و حق معنوی نویسندگان و پژوهشگران، حفظ شده است.

واژه نامه

1. Professional Ethics	اخلاق حرفه‌ای
2. Cultural	فرهنگی
3. Social	اجتماعی
4. Political	سیاسی
5. Faculty Members	اعضای هیأت علمی
6. Restore Confidence	اعتماد آفرینی
7. Productivity	بهره‌وری
8. Self-Efficacy	خود کارآمدی
9. Knowledge Sharing	تسهیم دانش
10. Effective Training	آموزش اثربخش
11. Behavior Patterns	الگوهای رفتاری
12. Scientific-Cultural	علمی-فرهنگی
13. Frequency	تکرارپذیری
14. Criticality	حیاتی بودن
15. Fuzzy AHP	سلسله مراتبی فازی

References

- Worthington RP. (2015). Ethics and professionalism in a changing world. *Investigacion en Educacion Médica*; 4(15): 175-178.
- Nemati MA, Mohseni H. (2007). Ethic in higher education, components, obligations and strategies: Research letter on ethic in higher education. Tehran: Cultural and Social Studies Group. (In Persian).
- Babasafari M, Marsoughi R. (2013). Evaluation of professional ethics for professors of the University of Shiraz in the view of Master's Degree students and developmental correlates in curricular planning. *Curricular Research*; 3(1): 67-86. (In Persian).
- Ghaemi M, Shariatmadari M. (2018). The relationship between professional ethics and restore confidence among faculty members. *Ethics in Science and Technology*; 12 (4): 39-47. (In Persian).
- Azizinejad B. (2018). Analyzing the relationships between work ethics, productivity and creativity. *Ethics in Science and Technology*; 13(3): 79-84. (In Persian).
- Kheirkhah M, Soltani Arabshahi K, Meshkat Z. (2016). Relationship between teachers Professional ethics and midwifery students' self-efficacy in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences. *The Journal of Medical Education and Development*; 11 (2):161-173. (In Persian).
- Qasemzadeh Alishahi A, Kazemzadeh Beataly M, Sharifi L. (2018). The role of intellectual capital on professional ethics, knowledge sharing and effective training of faculty members. *Ethics in Science and Technology*; 13 (2):108-118. (In Persian).
- Yamani SM. (2012). Quality in higher education. Tehran: Samt Publication. (In Persian).
- Sobhani Nejad M, Najafi H, Jafari Harandi R, Farmahini Farahani M. (2015). Teaching professional ethics components from the viewpoint of students Qom University of Medical Sciences. *Education Strategies in Medical sciences*; 7 (6):399-403. (In Persian).
- Mashinchi AA, Hashemi SA, Mohammad Khani K. (2017). A model for competency assessment of the faculty in Islamic Azad University. *International Education Studies*; 10(3).
- Jenaabadi H, Nastiezaie N. (2015). Comparing the current and desired state of teaching professional ethics among faculty members; University of Sistan and Baluchestan. *Education Strategies in Medical Sciences*; 8 (5):317-322. (In Persian).
- Heidari M, Abolghasemi M, Mohammadi Chaboki R. (2017). Examining professional ethics in training by scientific board. *Ethics in Science and Technology*; 12 (3):65-72. (In Persian).
- Najafi H, Maleki H, Farmahini Farahani M, Jafari Harandi R. (2016). An assessment of faculty members' professional ethics from students' viewpoint in medical school of Shahed University. *Journal of Medical Education Development*; 9 (21):93-102. (In Persian).
- Jadidi H, Esmaeili M, Mohammadian Nasrabadi SE, Soltani Rad Z, Ozami M, Almasi F, Azizi K. (2016). Evaluation of the professional ethics status of the teachers in Sanandaj Islamic Azad University in 2017. *Quarterly Journal of Education Studies*; 2(8): 75-86. (In Persian).
- Chen Jf, Hsieh HN, Hungdob Q. (2015). Evaluating teaching performance based on fuzzy AHP and comprehensive evaluation approach. *Applied Soft Computing*; 28: 100-108.